

Περιεχόμενα

Πρόλογος	13
Εισαγωγή.....	17

ΜΕΡΟΣ Α': ΓΕΝΙΚΗ-ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

1. Ζουν δίπλα μας. Ποιοι είναι;.....	29
Η μετανάστευση προς την Ελλάδα	31
Το κοινωνικό προφίλ των οικογενειών	
των μεταναστών	40
– Ηλικία - φύλο - οικογενειακή κατάσταση	41
– Μορφωτικό επίπεδο	42
– Γεωγραφική διασπορά	42
– Παραβατική συμπεριφορά - εγκληματικότητα	43
Το προφίλ του αλλοδαπού μαθητή.....	46
 2. Ελληνικό σχολείο: από την «ομοιογένεια»	
στην «πολυχρωμία»	57
Συνοπτική ιστορική αναδρομή	57
Ποσοτική προσέγγιση της σημερινής κατάστασης	69
Η φοίτηση στις Τάξεις Υποδοχής	
και τα Φροντιστηριακά Τμήματα	79
Η φοίτηση στα Σχολεία Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης	82
Η εγκατάλειψη του σχολικού περιβάλλοντος	85
Οικογενειακό περιβάλλον και σχολική αποτυχία	88
– Εννοιολογική σχετικότητα της σχολικής αποτυχίας	89
– Η ευθύνη των κοινωνικοπολιτισμικού παράγοντα	90
– Κοινωνιολογία της αναπαραγωγής	95

Σχολική αποτυχία και κοινωνικός αποκλεισμός.....	100
– <i>H κοινωνική απόρριψη</i>	100
– <i>Oι σύγχρονες εξελίξεις και η επίδρασή τους στο δικαίωμα για μόρφωση</i>	102
– <i>Δομικές ανακατατάξεις της αγοράς εργασίας και περιθωριοποίηση των νέων</i>	103
Τι γίνεται σήμερα σε θεσμικό, διοικητικό και παιδαγωγικό επίπεδο	108
– <i>Oργανωτική δομή και νομοθετικό πλαίσιο</i>	110
3. Η πολυπολιτισμικότητα	119
Μοντέλα διαχείρισης της πολυπολιτισμικότητας.....	119
– <i>To αφομοιωτικό μοντέλο</i>	119
– <i>To μοντέλο της ενσωμάτωσης</i>	122
– <i>To πολυπολιτισμικό μοντέλο</i>	125
– <i>To αντιρατσιστικό μοντέλο</i>	128
– <i>To διαπολιτισμικό μοντέλο</i>	129
Το παράδειγμα δύο εταίρων μας στην Ευρωπαϊκή Ένωση	136
– <i>Γαλλία</i>	137
– <i>Γερμανία</i>	151

ΜΕΡΟΣ Β': ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΚΑΙ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

1. Διγλωσσία: το ελληνικό σχολείο μπροστά σε επείγοντα διλήμματα	167
Μητρική γλώσσα: ο όρλος και η σημασία της.....	167
Διγλωσσία: δίγλωσση εκπαίδευση και σχολείο	171
– <i>Αξιολογική προσέγγιση των μοντέλων</i>	178
2. Σχολεία Προσχολικής και Δημοτικής Εκπαίδευσης με διαπολιτισμικούς προσανατολισμούς	185
Η Προσχολική Εκπαίδευση	185
– <i>Oργάνωση των τάξεων</i>	191
– <i>Oι γλωσσικές δραστηριότητες</i>	192
Το Δημοτικό Σχολείο	194
– <i>H στάση των δασκάλων απέναντι στους αλλοδαπούς μαθητές</i>	195

– Το επίπεδο κατάρτισης των δασκάλων	199
– Προβλήματα οργάνωσης και λειτουργίας των Δημοτικών Σχολείων.....	203
– Η σχολική τάξη	214
– Δύο μεθοδολογικά παραδείγματα κατάλληλα για πολυπολιτισμικές τάξεις	217
3. Μήπως θα έπρεπε να γίνουμε πιο τολμηροί;	223
Ο ρόλος του σχολείου	224
Οργάνωση της πολυπολιτισμικής σχολικής τάξης	226
Ολιγοθέσια σχολεία: αντί για κατάργηση, αναμισόφωση	228
Η ένταξη στην πολυ-ηλικιακή τάξη.....	232
4. Ιδέες, υποδείξεις και επισημάνσεις για την αποτελεσματικότερη εργασία στην «πολύχρωμη τάξη» με διαπολιτισμική προσέγγιση	235
Το θεατρικό παιχνίδι	237
– Θεατρικό παιχνίδι σε διαπολιτισμικό περιβάλλον	241
Οι εξωσχολικές δραστηριότητες	252
– Η μουσειακή αγωγή ως μέθοδος διαπολιτισμικής προσέγγισης και βελτίωσης του γλωσσικού επιπέδου των αλλοδαπών μαθητών.....	254
Εξοικείωση με τις γλώσσες των μεταναστών	262
Αξιοποίηση των ηλεκτρονικών υπολογιστών στην εκπαίδευση των αλλοδαπών μαθητών.....	270
5. Σχέσεις σχολείου-οικογένειας του μεταναστόπουλου	275
Οικογενειακό περιβάλλον και σχολικές επιδόσεις.....	275
Προσέγγιση οικογένειας και σχολείου. Ναι, αλλά με ποιο σκοπό;	279
– Ποιο μπορεί να είναι το οφέλος από την εμπλοκή της οικογένειας;.....	280
– Ποιους δείκτες χρησιμοποιούμε για να εκτιμήσουμε την εμποκή της οικογένειας;.....	280
– Εμπλοκή: Ναι αλλά σε τι; Στο σχολείο ή στην εκπαίδευση;	282
– Γιατί τελικά οι εκπαιδευτικοί επιζητούν την προσέγγιση της οικογένειας με το σχολείο;	285

Συμπεράσματα - προτάσεις	287
Γενικές προτάσεις για μια καλύτερη εκπαίδευση των μεταναστόπουλων.....	292
Ειδικές προτάσεις και παρατηρήσεις πάνω στην παιδαγωγική και διδακτική της πολυπολιτισμικής τάξης	294
Επλογος	297
Παράρτημα	299
Βιβλιογραφία	327

Πρόλογος

Όποιος ζει από κοντά την εκπαιδευτική πραγματικότητα των τελευταίων χρόνων στη χώρα μας δεν μπορεί να μην έχει διαπιστώσει τη θεαματική αλλαγή της «χημείας» των σχολικών μας τάξεων. Η εθνική και γλωσσική ομοιογένεια που χαρακτήριζε τη σύνθεση του μαθητικού μας πληθυσμού έδωσε τη θέση της στην πολυχρωμία που συνιστούν πλέον οι διάφορες εθνικότητες των μαθητών που φοιτούν σε αυτές.

Είναι αλήθεια ότι το εκπαιδευτικό μας σύστημα δεν ήταν έτοιμο γι' αυτή την πραγματική κοσμογονία, που το επηρεάζει και το καθορίζει όσο λίγα γεγονότα από τη γέννησή του. Όμως μετά τον πρώτο αιφνιδιασμό άρχισαν να λειτουργούν τα εκπαιδευτικά μας ανακλαστικά, τόσο σε διοικητικό και θεσμικό επίπεδο όσο και στην καθημερινή σχολική ζωή. Το ιδεολογικό στύγμα αυτής της αντίδρασης χαρακτηρίζεται από την προσήλωση στις αρχές του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της πολιτισμικής ταυτότητας των αλλοδαπών μαθητών. Μένει όμως να εξετάσουμε κατά πόσο αυτή η θετική στάση εμπεδώνεται από το εκπαιδευτικό μας σύστημα και μετουσιώνεται σε πραγματική διαπολιτισμική παιδαγωγική πρακτική.

Αυτό κυρίως είχα κατά νου ξεκινώντας τη συγγραφή αυτού του βιβλίου. Στην πορεία όμως διαπίστωσα ότι δε θα μπορούσα να μιλήσω για την εκπαίδευση των αλλοδαπών

μαθητών δίχως να θίξω και σημαντικότατα ξητήματα της ελληνικής παιδαγωγικής και κοινωνικής πραγματικότητας, όπως είναι η σχολική αποτυχία, ο κοινωνικός αποκλεισμός, τα οιλιγοθέσια σχολεία και η οργάνωση του Δημοτικού Σχολείου. Δεν αντιστάθηκα στον πειρασμό να το κάνω, γιατί τελικά πιστεύω ότι η είσοδος των μεταναστόπουλων στο ελληνικό σχολείο είναι ίσως μοναδική ευκαιρία να ξανακοιτάξουμε το μοντέλο του, την οργάνωσή του και την αποτελεσματικότητά του. Θεωρώ μάλιστα ότι είναι ευτυχής συγκυρία η σύμπτωση αυτών των μεταβολών με τη μεγάλη μεταρρυθμιστική προσπάθεια που επιχειρείται τα τελευταία χρόνια, με την εισαγωγή τομών όπως το Ολοήμερο Σχολείο, που μπορούν να δώσουν πνοή στο γερασμένο και κουρασμένο εκπαιδευτικό μας σύστημα.

Το βιβλίο αυτό απευθύνεται στους ανθρώπους που υπηρετούν ή πρόκειται να υπηρετήσουν την Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, κι ελπίζω μέσα στις σελίδες του να βρουν απαντήσεις σε ερωτήματα που τους απασχολούν, καθώς και ιδέες για μια αποτελεσματικότερη εργασία στην πολυπολιτισμική τάξη του Δημοτικού Σχολείου.

Έρχεται ιδιαίτερα να βοηθήσει τους φοιτητές των Παιδαγωγικών Τμημάτων και τους μετεκπαιδευόμενους δασκάλους, να οργανώσουν τη γνώση τους πάνω στα θέματα της εκπαίδευσης των αλλοδαπών μαθητών στη χώρα μας.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους εκείνους που ενίσχυσαν την προσπάθειά μου και ιδιαίτερα την οικογένειά μου, που ανέχθηκε υπομονετικά όλη την αναστάτωση, τις απουσίες και τα ξενύχτια που απαιτεί η συγγραφή ενός βιβλίου.

Ειδικά θα ήθελα να ευχαριστήσω τη συνάδελφο Αφροδίτη Τουτουδάκη, η οποία ευγενώς προσέφερε τη σημαντική εργασία που περιλαμβάνεται στο παρόντημα του βιβλίου και είναι ένας βιβλιογραφικός οδηγός όλων των έργων που κυ-

κλοφοδούν στη χώρα μας και μπορούν να βοηθήσουν τον εκπαιδευτικό στην καθημερινή του εργασία.

Τέλος, οφείλω ένα μεγάλο ευχαριστώ στους μετεκπαιδευόμενους δασκάλους του Μαρασλείου Διδασκαλείου. Μέσα από τις παραδόσεις μου αυτοί κι εγώ καταφέραμε να δημιουργήσουμε εκείνη την αλληλεπιδραστική σχέση ώστε η γνώση να είναι αμφιδρομή, με αποτέλεσμα όλα αυτά τα χρόνια να έχω μάθει κι εγώ πολλά από την εμπειρία τους και τα βιώματά τους.

Αθήνα, Οκτώβριος 2000